

8. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ.навч.закладі / Упорядн: В.П.Горбаненко, А.Г.Саприкін. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.

9. Чокою Анка-Михаела Роль эмоционально-экспрессивных средств в современном политическом газетном тексте (на материале метафоры и прецедентных языковых единиц): Автореф. дис. канд. филол. н. / Государственный институт русского языка имени А.С.Пушкина. – М., 2007. – 23 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Анастасія Гаврилюк – аспірант, викладач кафедри теорії практики та перекладу англійської мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Наукові інтереси: лексикологія, стилістика, політична метафора в англомовних текстах преси.

УДК 1'373.611:001.4

ОСНОВНІ ТЕКСТОУТВОРЮЮЧІ ФУНКЦІЇ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ – ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ТЕКСТІ

Юлія ГУНЧЕНКО (Полтава, Україна)

У статті досліджено основні функції складних іменників – економічних термінів у сучасних англомовних науково-популярних економічних текстах, розглянуто їхнє вживання в заголовках газетних статей, наведено приклади.

Ключові слова: економічний дискурс, текстотворюючі функції, складні іменники – економічні терміни, когезія, лексичні повтори, антонімія, компресія тексту.

The article investigates the main functions of compound noun economic terms in modern English scientific-economic texts; the article also reviews their usage in the newspaper titles, gives examples.

Key words: economic discourse, text-forming functions, compound noun economic terms, text cohesion, reiteration, antonymy, text compression.

Висування тексту у якості головного об'єкту не лише філології, а й гуманітарного знання в цілому, обумовлене увагою до людської особистості, до концепції антропоцентризму. У сфері гуманітарних наук актуальними є проблеми впливу тексту на адресата. Оскільки вплив на адресата і взаємодія з адресатом відбувається на текстовій основі, саме текст, як основна форма комунікації, стає головним об'єктом філологічного дослідження.

Будь-який текст є системою знаків і має такі важливі ознаки, як зв'язність, цільність, завершеність, зрозумілість. Текст є повноцінною одиницею спілкування, так як він відповідає двом необхідним умовам: є структурно організованим та інформативним [4: 323].

Хоча текст і виступав об'єктом численних лінгвістичних досліджень, основна увага науковців здебільшого приділялася художнім, чи публіцистичним текстам. Дослідження науково-популярних текстів є не менш актуальним, особливо у наш час, коли постійний розвиток наукових знань знаходить своє відображення у створенні різноманітних словників, посібників, підручників, довідників тощо. На сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу науково-популярний текст набуває величезного значення як вербальний засіб збереження і передачі пізнавального людського досвіду, а також подальшого розвитку наукового знання, а отже заслуговує не на меншу увагу, ніж художній чи публіцистичний текст.

Науково-популярні економічні тексти вже ставали предметом лінгвістичних досліджень. Так, проблема вивчення англомовних текстів економічного характеру знайшла відображення зокрема у роботах Тарасової К.В. (визначення економічного дискурсу) [7], Петушинської К.Г. (англомовна публіцистика як приклад економічного дискурсу) [5], Гумовської І.М. (англійська юридична термінологія в економічних текстах) [2], Артюх В.М. (термінологічні дієслівні об'єктні словосполучення у англомовних економічних текстах) [1], Криворучко І.С. (текст як одиниця бізнес-комунікації) [4], Рибачок С.М. (засоби когезії англійського економічного тексту) [6] та деяких інших. Проте, особливості функціонування складних іменників – економічних термінів у сучасних англомовних науково-популярних економічних текстах не були висвітлені, що і зумовлює напрям нашого дослідження, метою якого є визначення основних функцій досліджуваних термінів у текстах зазначеного типу, а також розгляд їхнього використання, зокрема у заголовках газетних статей.

Обрані нами для дослідження науково-популярні економічні тексти – періодичні видання економічної тематики, вважаються вторинною сферою функціонування економічних термінів [1:13]. Використання термінів у текстах цього типу спрямоване на реалізацію інформативних та освітніх завдань, а також на збереження інтелектуального контакту з читачем [6:14].

Дослідження властивостей складних іменників – економічних термінів у науково-популярних економічних текстах проводилося на матеріалі публікацій таких англомовних

економічних видань як *The Economist*, *Financial Times* та *Business Week*, виданих впродовж останніх років.

Специфічними особливостями наукового, а також науково-популярного тексту є: 1) його інформаційна насиченість, яка зумовлює більший ніж у інших типах тексту взаємозв'язок і взаємообумовленість усіх його елементів; 2) реалізація в ньому таких категорій як інформативність, зв'язність, цілісність і здатність до членування [3:7]. Основними ознаками, властивими науково-популярному тексту є його інформативність, цілісність, когезійність та членованість. Запорукою правильного розуміння текстів цього типу є їхня організація у відповідності з певними вимогами, а саме структурування інформації, представлені у науково-популярному тексті, що сприяє кращому її розумінню.

Термін є ключовим елементом, що зв'язує текст. Найбільш повне розкриття змісту складних термінів спостерігається у фаховому тексті. Термінам властиве виконання ряду функцій, серед яких виділяють номінативну, сигніфікативну, дефінітивну, інформативну, тематичну, комунікативну, текстоутворюючу, когезійну (текстокогезійну), прагматичну та евристичну функції.

Розглянемо одну з найважливіших особливостей терміна, зокрема складного композитного іменникового терміна – його здатність бути ключовим когезійним компонентом текстів фахової комунікації. Термінолексика відіграє у тексті роль системного фактора, тобто слугує когезії [3:21]. Когезійна функція терміна за Рибачок С.М., забезпечує дискурсивну цілісність структурно-семантичної організації економічного тексту. Дискурсивна значущість когезійної лексики в тексті полягає в здатності терміна об'єднувати в номінативну конструкцію не лише термінологічні одиниці, а й загальнонавчовані слова [6:8].

У просторі науково-популярного економічного тексту термінологічна лексика широко демонструє свої системні якості. Як свідчать результати нашого дослідження, складні іменники – економічні терміни здебільшого забезпечують актуалізацію таких когезійних засобів як лексичні повтори, вживання загальнонаукових слів, антонімічних засобів.

Лексичні повтори мають високу когезійну здатність, оскільки сприяють більш простому сприйняттю інформації фахового тексту, утримують увагу адресата на ключових моментах прочитаного. Прикладами повних лексичних повторів складних іменників – економічних термінів у науково-популярних англомовних економічних текстах є:

VW's management defended the payout, emphasizing the carmaker's achievements last year – when it sold more than 8m vehicles and made €11.3bn in operating profit – while pointing out that much of the payout was geared towards rewarding multiyear profitability.

However, the payout threatens to stir up the debate in Europe about levels of executive pay.

(Financial Times, Tuesday, March 13 2012, p.13)

Unfortunately little has been done about the underlying structural problems. Indeed, the downturn, during which wages have not kept pace with inflation, has in many ways made US inequality worse.

Today the American economy faces three big risks. First, a steeper European downturn, as a result of the excessive austerity and the euro crisis. Second, complacency that the economy will recover quickly without government support. Though every downturn comes to an end, that should not be of much comfort.

(Financial Times, Tuesday, March 13 2012, p.9)

У ході дослідження виявлені випадки участі складних іменників – економічних термінів у синонімічних лексичних повторах:

Governments must also combat joblessness without ossifying their labour markets. High unemployment can do lasting damage, as people lose their skills or their ties to the world of work. This danger justifies efforts to slow lay-offs or encourage hiring..

(The Economist, October 2, 2009, p.12)

У наведеному прикладі простежується синонімічний ряд *joblessness – unemployment – lay-offs*, один з елементів якого виражений композитним терміном-іменником (*lay-offs*).

Зауважимо, що актуалізація когезійності тексту набагато частіше здійснюється за допомогою повних лексичних повторів композитних термінів, аніж синонімічних повторів. Це може пояснюватися більшою інформативністю складного терміна у порівнянні з простим.

Науково-популярний текст характеризується одночасним функціонуванням у ньому різноструктурних термінів: простих, похідних, складних, складнопохідних термінів, а також термінологічних сполучень. Така різноманітність структурних форм термінів пояснюється вираженням ними різної за обсягом фахової інформації. План вираження простих термінів відмічається меншою інформативністю, ніж складних чи складнопохідних термінів, чи термінологічних сполучень, які вирізняються вищою інформативністю через вміщення більшого обсягу інформації.

Складні іменники – економічні терміни приймають участь в актуалізації такого когезійного засобу, як антонімія:

After 41 weeks of consecutive downgrades, net earnings per share revisions for next year turned positive powered by a surge in upgrades of Japanese companies and industrial groups, according to data compiled by Citigroup.

But the fact that there are now more upgrades than downgrades should provide succour to market bulls, they added.

(Financial Times, Tuesday, March 13, 2012, p.13)

Standard Chartered offers proper retail- and corporate-banking services in a number of countries and also enjoys access to global capital markets.

(The Economist, March 2, 2013, p.8)

"We've seen a seesaw between risk-on and risk-off, but there's really a compelling case appetite has been steady," said Samarjit Shankar, managing director for the foreign-exchange group in Boston at Bank of New York Mellon Corp., the world's largest custodial bank with more than \$20 trillion in assets under administration.

(Business Week, February 26, 2010, p.15)

In a hard lock-up, investors have no right to redeem before their time is up; in a soft lock-up, they can get out early but have to pay a redemption fee of, say, 3-5%.

(The Economist, August 2, 2007, p.12)

But other firms such as Amazon, which is rumoured to have a smartphone in the works, and Google are busy beefing up their ecosystems of software and hardware too.

(The Economist, September 12, 2012, p.13)

Наявність у науково-популярному англомовному економічному тексті композитних термінів з антонімічними значеннями сприяє актуалізації текстової когезії. Вживання термінів – антонімів акцентує увагу адресата за допомогою прийому протиставлення.

До основних текстоутворюючих функцій, які виконують складні іменники – економічні терміни у науково-популярному економічному тексті також належить функція компресії тексту. Головна структурно-семантична ознака композитного терміна полягає у поєднанні в ньому двох повнозначних твірних основ. Семантичне значення такого терміна є часто більшим за суму значень твірних основ, що поєднуються, а отже складний чи складнопохідний термін має вищу інформативність, ніж простий термін, що дозволяє виконувати йому функцію текстової компресії. Саме через це складні іменники – економічні терміни часто використовуються у заголовках статей текстів науково-популярного економічного жанру, наприклад:

Portugal's out-of-work advised to emigrate

(Financial Times, Wednesday, July 4, 2012, p.4)

CSU leader warns Merkel over eurozone bailouts

(Financial Times, Wednesday, July 4, 2012, p.4)

Shareholders will play a decisive role in bankers' pay.

(Financial Times Wednesday, July 2, 2012, p.16)

Отже, у результаті проведеного дослідження текстоутворюючих та когезійних функцій складних іменників – економічних термінів у англомовному науково-популярному англомовному тексті встановлено, що композитні терміни сприяють актуалізації когезійності тексту переважно за допомогою таких засобів як повні лексичні повтори, рідше семантичні повтори, антонімії та компресії тексту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Артюх В.М. Дієслівні об'єктні словосполучення англомовної економічної терміносистеми (структурно-семантичний та функціональні аспекти): автореф. дис ... канд. філол. наук / В. М. Артюх. – Херсон : Б.в., 2010. – 19 с.
2. Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: автореф. ...канд. філол. наук: 10.02.04/ Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2000. – 19 с.
3. Дроздова Т.В. Научный текст и проблемы его понимания (на материале англоязычных экономических текстов): Автореф. ...докт. філол. наук: 10.02.19, 10.02.04 / - М., 2003. – 46с.
4. Криворучко І.С. Текст как структурная единица бизнес-коммуникации. // Язык. Текст. Дискурс. Научный альманах. Вып.7. Ставрополь. – 2009. – с.322 – 325.
5. Петушинская Е.Г. Язык популярного экономического дискурса (на материале англоязычной публицистики). Авт. ...канд. філол. наук: 10.02.04/ Москва, 2008. – 25с.
6. Рибачок С.М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту. Авт. ...канд. філол. наук: 10.02.04/Запорізький національний університет, 2005. – 20 с.
7. Тарасова Е.В. К проблеме определения экономического дискурса в лингвистике // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. - №635. – Харків.: Константа, 2004. – С. 183-187.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Гунченко – викладач кафедри іноземних мов Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.

Наукові інтереси: Структурно-семантичні особливості складних іменників–економічних термінів та їхнє функціонування у сучасній англійській економічній лексиці.

УДК 811.111'42

ПРАГМАТИЧНИЙ НАПРЯМОК АРГУМЕНТАЦІЇ У ЖАНРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ СТАТТІ

Надія ДОРОНКІНА (Київ, Україна)

Відповідно до назви, стаття присвячена особливостям аргументації наукового дискурсу у прагматичному аспекті для жанру науково-технічної статті. Досліджується структура аргументації з точки зору теорії мовленнєвих актів. Особлива увага приділяється логічній формі аргументації. При порівнянні структури моделі аргументації та структури простого категоричного силогізму виявлено спільні риси. Розглянуто особливості індуктивного та дедуктивного типу умовиводу у жанрі науково-технічної статті.

Ключові слова: мовленнєвий акт, ілокутивний акт, інтенція, перлокутивний акт, силогізм, ентимема.

According to the title the article deals with argumentative features of scientific discourse for technical research papers in pragmatic aspect. The structure of argumentation from the speech act theory point of view is investigated. Special attention is paid to the logical form of argumentation. In comparison of argumentation model structure and the structure of syllogism some common characteristics were found. The features of inductive and deductive types of conclusion are described.

Key words: speech act, illocutionary act, intention, perlocutionary act, syllogism, enthymeme.

Як відомо, наукові статті грають важливу роль у процесі наукового спілкування, який ми вважаємо нерегламентованим полілогом. Під час комунікації, що відбувається між автором статті та читачем, здійснюється вплив на останнього, одним з інструментів якого є аргументація. Численні дослідження у даній області показали її багатоаспектний характер. **Мета даної статті** полягає в тому, щоб відобразити особливості аргументації у одному з різновидів жанру наукової статті, а саме науково-технічній статті у прагматичному аспекті.

У процесі комунікації кожен учасник має певні цілі. Він складає план їх досягнення та виконує його, зокрема за допомогою прагматичного мовлення. Спостерігаючи за тим, як людина виконує якусь дію, інша людина здатна вивести план першої та знайти перешкоди, які заважають виконати план. Роль перешкод грають такі цілі у плані, які неможливо досягти без сторонньої допомоги. Наприклад перешкодою може бути відсутність необхідної для виконання дії інформації. Усуваючи знайдені перешкоди, інша людина, у даному випадку це співрозмовник, може побудувати власний запобіжний план власної поведінки. Стосовно до науково-технічної статті, зміст та об'єм інформації визначається вимогами видання, де стаття надрукована та думкою автора про те, що хоче знати читач. Тобто стаття – це результат реалізації запобіжного плану поведінки автора [1: 325-336]. В свою чергу, ми читаємо статтю и можемо вивести план її автора.

З точки зору теорії мовленнєвих актів аргументація виступає як макромовленнєвий акт, структура якого складається з пропозиційного змісту, логічної форми та ілокутивної сили [2: 11, 5: 291]. Пропозиційний зміст та ілокутивна сила такого акту виступають як сума відповідно пропозиційних змістів та ілокутивних сил мовленнєвих актів, з яких складається аргументативний мовленнєвий акт.

Щодо логічної форми, то один з критеріїв присутності аргументації в мовленні полягає в наявності казуального зв'язку між аргументом та його логічним наслідком. Крім того в аргументації мають місце комунікативне відношення та відношення інтеракції. Характеристиками оцінки відповідно комунікативного та інтеракційного аспекту аргументативного мовленнєвого акту є його успішність та ефективність. Аргументація успішна коли реципієнт вважає, що мовець вважає все сказане правильним. Аргументація ефективна, коли є згода щодо істинності висловлювання і правильності міркування. Тоді відбувається зміна в картині світу адресата, з чим пов'язаний перлокутивний ефект аргументації [4: 35-45].

Наукова аргументація має свої особливості. Зокрема, проведений аналіз аргументації одного з різновидів жанру наукової статті, а саме науково-технічної статті, показав, що переважна більшість мовленнєвих актів у таких статтях – констативи. Крім того присутні поодинокі випадки директивів (реквізитивів) та промісивів, коли актуалізуються дві ілокуції: головна – твердження, супутня прохання та обіцянка [6: 246].

Промісиви зустрічаються переважно у анотації. У даному прикладі промісив представлений у останньому реченні.

Найвідоміша модель аргументації, запропонована С. Тулміним [7: 274-277] складається з таких компонентів, як: